

**Femina respectu physiologico [sic], pathologico et politico-medico :
dissertatio inauguralis ... / pro doctoris medicinae gradu rite obtinendo
publicat Josephus Ringenbach = A' no, élet-, kórtani 's orvos-rendori
tekintetben : orvos-doctorrá létekor / írta Ringenbach József.**

Contributors

Ringenbach, József.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Pesten : Nyomatott Beimel Józsefnél, 1846.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hag3nhgq>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

2

FEMINA

RESPECTU PHISIOLOGICO, PATHOLOGICO ET
POLITICO-MEDICO.

DISSERTATIO INAUGURALIS,

QUAM ANNUENTE

MAGNIFICO DOMINO PRAESIDE AC DIRECTORE,

NEC NON

INCLYTA FACULTATE MEDICA.

IN

REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE PESTANA.

PRO

DOCTORIS MEDICINAE GRADU RITE OBTINENDO

PUBLICAT

M. JOSEPHUS RINGENBACH.

THESES ADNEXAE DEFENDENTUR IN PALATIO UNIVERSITATIS.

FEMINA

RESPECTU PUNITIONUM MATRIMONII IN
POLITICO-INDICO

DISSERTATIO IN ACADEMIA

DE RE ACADEMICA

MAGISTRO DOMINO FR. WESSELE A.C. DIRECTORI

ANNO MDCCCXXXIII

IN ACADEMIA FACULTATE MEDICA

IN

REGIA-SCIENTIFICUM UNIVERSITATE PRAGENSIS

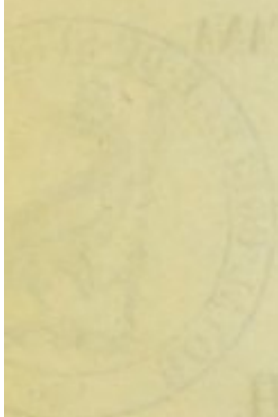
PH.D.

PER HONORABLEM VIRUM FR. WESSELE

PROFESSOR

IN ACADEMIA REGIA-SCIENTIFICUM

IN ACADEMIA REGIA-SCIENTIFICUM

A' NŐ,

ÉLET-, KÓRTANI 'S ORVOS-RENDŐRI TEKINTETBEN.

Jede Kunst hat ihr Geheimnis. — Dies kann Niemand erler-
nen, oder von einem andern sich bringen, auch läßt es sich nicht
durch gewisse Lehren und Erfahrungen beschaffen, sondern ein
Jeder muß es selbst in sich erzeugen, und nur der wird dessen
Theilhaftig, der die Kunst schöpft aus dem Leben der Natur, sie
aufnimmt in sein innerstes Gemüth mit reifer Seele, in ihr Leben
die lebt und mit ihr einig ist ein Hinge-

ORVOS-DOCTORRÁ LÉTEKOR

wehler und erhält Erfahrungen. Der allein versteht das Wort.
Hufeland.

IRTA

RINGENBACH JÓZSEF, M.

PESTEN, 1846.

NYOMATOTT BEIMEL JÓZSEFNÉL.

Jede Kunst hat ihr Geheimniss. — Dies kann Niemand erlernen, oder von aussen an sich bringen, auch lässt es sich nicht durch gewisse Formeln und Ceremonien beschwören, sondern ein Jeder muss es selbst in sich erzeugen, und nur der wird dessen theilhaftig, der die Kunst schöpft aus dem Leben der Natur, sie aufnimmt in sein innerstes Gemüth mit reiner Seele, in ihr lebendig lebt und mit ihr vertraut wird. — Der allein ist ein Eingeweihter und erhält Offenbarungen. Der allein versteht das Wort.

H u f e l a n d.

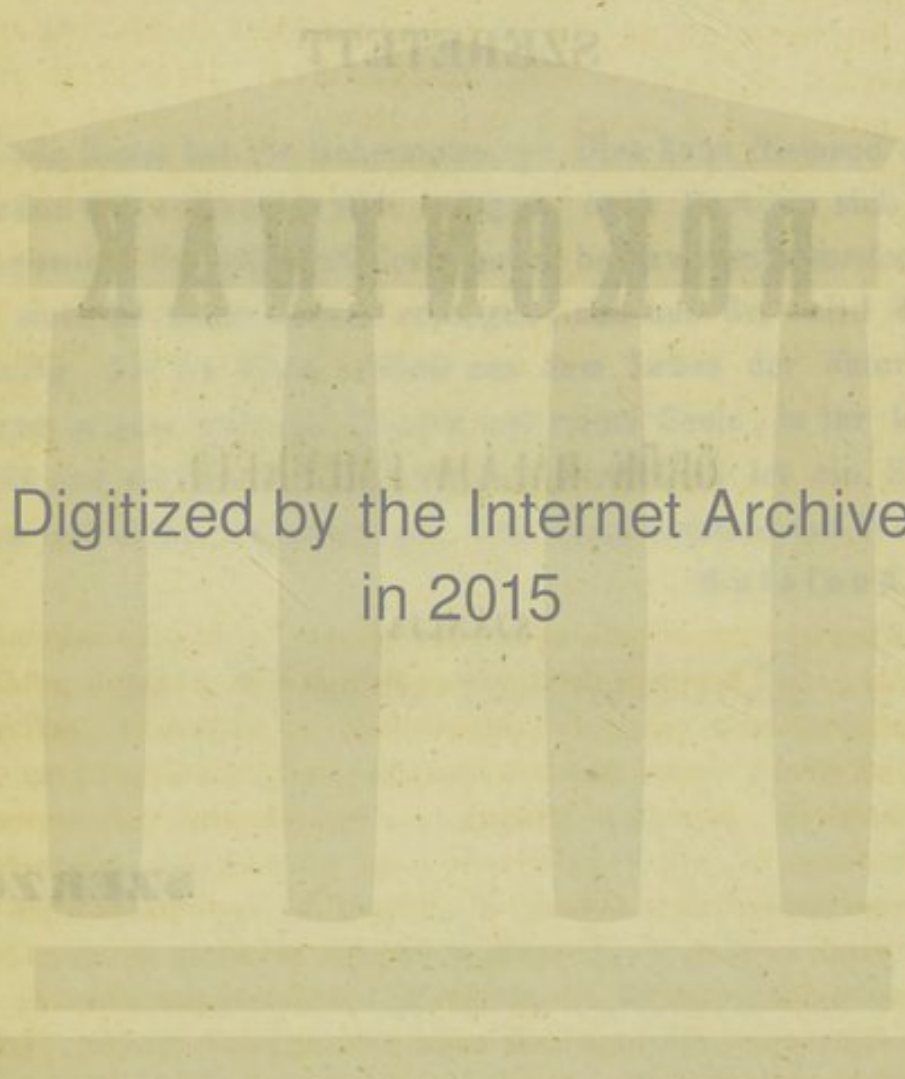
SZERETETT

ROKONINAK

ÖRÖK HÁLÁJA EMLÉKEÜL

AJÁNLJA

SZERZŐ.

Digitized by the Internet Archive
in 2015

<https://archive.org/details/b22388540>

Az ember élete általában, 's így a' nőé is a' fogamzáskor kezdődik; azon perczkor tudniillik, midőn a' nőpete (ovum femineum) felélesztvén (foecundáltatván), benne egy új ember életének csirája fejledezésnek indul, 's a' magzat napról napra növekedvén, az ötödik hónap második felében az anyanő hasakaróin is észrevehető mozgásokkal jelenti életét, melly mozgások a' magzat erősödtevel mindinkább nagyobbodván, végre rendszeren a' kilencedik hónap végével olly tökélyre hág a' kisdud élete, miszerint az anyávali közvetlen összeköttetést nélkülözheti, 's ettől őt a' természet megszabadítani törekedvén, nagyobb mozgásokra nógatja, és e' mozgások, 's azon hatás, mellyet e' korban már mint idegen test az anya szülőrészeire gyakorol, a' méhet összehuzódásokra ingerlik, mellyek növekedtevel az anyának tetemes fájdalmai közt születik a' kisdud ember. *)

---

*) Ezen új embereknek neme, azt hiszem, a' nőpete minőségétől függ. — Nézetem szerint vannak hím- és nőnemű peték. Ha nőnemű pete vál el a' petefészekből 's vitetik a' méhbe, a' születendő ember némből lesz; ha pedig hím-nemű pete élesztett fel, férfi jő a' világra. — Találkoztak olly természet-tudósok is, kik a' kifejlendő nem minőségét a' nőtulés mechanizmusában, mások a' nőtulók egyéniségükben 'stb. vélték rejteni. — Bennem a' fenebb előadott hitet azon tapasztalás gerjeszté, miszerint a' többfeleségűségben és többférjűségben élő népeknél majd nem egyenlő számu férfi- és nőmagzat születik, éppen úgy mint az egyfeleségűségben élőknel: mi kétségkívül lehetlenség volna, ha a' különböző nem okát bizonyos működésben vagy egyéniségben nem pedig a' hím- és nőnemű nőpetéknek a' természet által a' petefészkekben történt egyenlő felosztásában kellene keresnünk. Erősíti ezen véleményünket az állatoktól vett analogia is, mellyeknek némelly fajainál egy hímre gyakran pár száz nőtény is esik, 's az ifju nemzedék mégis keveset különbözik egymástól a' hím- és nőneműek számát tekintve.

A' születéssel bevégezödvén a' magzatkor, kezdetét a' csecsemökor veszi; erröl azonban, valamint a' gyermekkorrol is, mint az életnek olyan szakairól, mellyekben, a' nemzörészek kivételével, keveset különbözik a' némben a' férfitól, alább emlékezendünk, midön a' nőről mint anyáról leend szó; 's most átmegyünk a' nőéletnek negyedik 's felette érdekes idöszakára, a' serdüléskorra.

A' *serdüléskor* (pubertas) különbözö éghajlatokban különbözö idöben veszi kezdetét. A' forró égöv alatt korábban, a' hideg alatt késöbben; nálunk, mint a' mérsékelt égöv lakosinál közönségesen 14—16 éves nőknél szokott megjelenni. Nem csekély befolyást gyakorol még a' serdülési kor korábbi vagy késöbbi beköszöntésére a' nevelés, társalgás, foglalkozás, életmód, álmom 'stb.

A' serdüléskor közeledtekor az egész test szaporább kifejlésnek indul, az arcz vonásai 's a' hang változnak; az emlök — a' nőkecs gyöngyei — szembetünöleg emelkednek, a' vértolulás következtében feszülvék, kevesse fájdalmasak, 's a' férfikezek érintése, mellyet előbb egykedvüleg türtek, most már a' közérzékre kellemes, bár helybelileg kevesse fájdalmas érzést okoz; a' külsö és belsö nemzörészek tökéletesbülnek, 's valamint a' test egyéb tagjai is domborúbb idomot öltenek. A' nők szemérmesbökké válnak bár, a' férflak társaságát ohajtják, 's titkolódzva gondolkodnak gyakrabban a' házasságról. — Illy előzmények, 's nem ritkán pár hónapig bizonyos idöben visszatérö helybeli görcsös méhfájdalmak, általános levertség, étvágyhiány, 's felváltva hideg borzalmak 's hőség közt megjelenik a' serdüléskor csilhatlan jele a' holdszám.

A' *holdszám* a' nők serdülési idöszakától, azoknak 48—50-ik évükig koronként megjelenö rendes életmüködés, melly a' nöpetét magában rejtö Graf hojagcsájának a' petefészek felületerei emelkedésében és felpattanásában áll. — A' nöpete ekkor vagy megemésztetik, vagy felélesztetvén rendszeren a' mehkürtön keresztül a' méhbe vitetik 's emberré fejlik ki.

Ezen életmüködés az életnek felebb előadott korszakában minden 27—28-ik napon szokott előjöni, kivéven a' terhesség és szoptatás idejét. Idöszakonkénti megjelenésének okát az emberi életmivezet egyéni életének a' nagy természet 's egyes csillagzatok — leginkább a' hold — életéveli viszonyában és összeköttetésében kell keresnünk. — A' holdszám

megjelentekor a' nemzörészek és emlők, leginkább pedig a' nádrahüvely felső részét 's a' méh nyílását fedő nyálhártya duzzadtabb; hasonló duzzadást veszünk észre a' méh üregében is. — A' méhkürtöknek egyike vérrel telik meg, valamint a' kürtnek megfelelő petefészek is, mellyben a' Grafhojagesának felpattanásából eredő kivájat látható. A' nemzörészek működése felmagasztalt állapotban lévén, azokra, de különösen a' petefészkekre 's a' méhre nagyobb mennyiségű vér tolul, mellynek savós része a' méhüregbe átszivárog, 's abból a' nádrahüvelyen keresztül foly ki.

Megjegyzendő: mikép a' véres kifolyás csak egy részét, csak jelenségét (symptomáját) képezi a' petefészkekben koronként történni szokott foecundativus életműködésnek, azaz holdszámnak; — hogy a' fogamzás csak akkor történhetik meg, midőn a' petefészkeknek ezen átalakulása koronként megjelenik, 's így sem a' serdülés előtt, sem a' holdszám megszűnte után; — 's hogy a' holdszám az egész életművezetre 's abban előforduló betegségekre, különösen az ideges kórokra felette nagy befolyást gyakorol.

A' holdszámfolyás 3—8 napig tart, 's ekkor a' némbereknek különböző egyéniségük szerint 2—6 obony vér ürítetik ki rendesen. Sokfélék azonban annak a' rendes állapottól eltérései.

Gyakran éveikben előhaladt szüzeknél sem jelent még a' holdszám meg, midőn vagy az egész életművezet vagy különösen a' nemzörészek kifejlésükben hátramaradtak, vagy az utóbbiak természeti hibákon alapuló kórokban szenvednek. Megtörténik mindazáltal nem ritkán, hogy a' belnemzörészekben a' foecundativus életműködés véghezmegy, a' méhbe a' vér is kiszivárog, de a' nádrahüvely, vagy a' szüzhártya által egészen befedve, vagy más kinövések által bedugulva lévén, 's a' vér ki nem foythatván, a' méh üregében összegyül, 's nem ritkán az illy ártatlan hajadonok terhességgel gyanúsítatnak.

Másoknál a' havitisztulás hosszabb ideig rendesen jelent meg, 's a' nélkül hogy azt terhesség, szoptatás, vagy nagyobb betegségbüli idülés (convalescentia) okozná, kimarad; vagy megindulván, minekelötte lefolyását bevégezte volna, félbeszakad. — Másoknál ismét a' rendesen kiürítetni szokott vérmennyiségnél feltünőleg kevesebb ürítetik ki. — Alig jő elő a' némbéri életművezetben nagyobb kór, mellyhez a' holdszám utóbb nevezett rendetlenségeinek egyike, mint kórjel ne csatlakoznék.

Hogyha a' petefészkekben megtörténik ugyan havonként az életműködés, de a' méhüregbe vér nem szívárog, 's így ki sem üríthetvén, az életművezetben marad vissza; ebből a' méh 's a' has vértejjessége minden káros eredményeivel együtt előbb utóbb kifejlendnek. Ha pedig a' ki nem ürülhető vér más utat vesz 's egyéb életművekre tolong, azokban gyuladást, vérfolyást, az elválasztás és táplálás rendetlenségeit, az idegeknek felettébb izgatását, 's ezekből eredő súlyos nyavalyákat idéz elő.

Ha a' havitisztulás a' serdülés rendes ideje előtt jelenik meg, időelőttinek neveztetik; mi leginkább az egész életművezet vagy különösen a' nemzőrészek kora kifejlésének, 's a' képlő élet életbőségének eredménye. — Némelly nőknél nagyobb mennyiségű vér ürített ki, mint mennyit életművezetük kár nélkül tűrhet. Okozzák ezt mind azon ártalmak, mellyek a' vérnek a' méhre való todulását, vagy a' méhből visszafolyását 'stb. eszközlik. E' kóros állapotot nem ritkán az egész test elsoványodása, az életerő elgyengülése, az elvetelés 's a' nemzőrészek többféle kórjai szokták követni.

Különös figyelemre méltó még az ugynevezett helyettes holdszám (*monstrua vicaria*), midőn t. i. a' rendes havitisztulás kimaradván, azt pótlólag, nem a' méhben, hanem más valamely életműben — p. o. a' tüdőben, gyomorban, a' bőrben 'stb. — történik havonként, a' rendes holdszámnak megfelelő időben vérkiürítés. — E' bámulatos tüneteny okát, a' tisztulás idejekor az egész némbéri életművezet felmagasztalt életében kell keresnünk; midőn a' méhben, bármelly okból el van fojtva az életerő, 's ugyanez valamely más életműben annál nagyobb mértékben fejlik ki, 's az abban történni szokott elválasztást koronkint véressé változtatja; — mellynek következménye az életmű nemességétől, a' kifolyt vér mennyiségétől 's azon út minőségétől feltételeztetik, mellyen keresztül a' vérkiürítés történt.

A' havitisztuláskor kiürített vér is eltér néha a' rendes állapottól: hol folyékonyabb, sűrűbb vagy megaludt; hol világosabb vagy sötétebb színű, kellemetlen szagú; hol nyálkával, genynyel 'stb. van vegyítve; hol pedig vér helyett a' nőket annyira gyötrő, 's mindinkább különösen a' nagyvárosokban, elterjedő fehérfolyás jelenik meg. Melly eltéréseknek oka részint az életművezetbeni hibás vérkészítésnek, részint a' méhbeni rendellenes vérkeringésnek; a' vérnek a' méhben vagy hosszabb, vagy igen rövid ideigi tartózkodásá-

nak, nem ritkán a' méhbeni 's nádrahüvelybeni kóros elválasztásoknak, gyuladásnak 'stb. tulajdonítható.

Némelly némbereknél sok kellemetlenséggel 's bajokkal van egybekötve a' holdszám: igen nagy levertséggel, görccsökkel, fájdalmakkal 's más életműködések rendetlenségeivel. E' bántalmaknak legtöbbször a' gyengeség az oka, melly kis mennyiségű vérvesztés által is gyakran igen növekedik; másoknál a' méh felmagasztalt érzékenysége, véredényeinek duzzadása, a' nemzörészek lappangó gyuladása, azoknak organicus betegségei 'stb. által idéztetnek elő.

A' serdülési korban ébred fel a' *nemiöszton*, 's annak kifolyása, a' *szerelem*; — azon érzelem tudniillik, melly a' józan ész korlátain túl nem csapongva, még a' legszerencsétlenebb, testileg és lelkileg szenvedő embernek is képes, legalább pillanatilag túlvilági gyönyört eszközölni; — de ha az ész kormányát lerázza, böszült indulattá fajul, 's a' legszomorúbb, többnyire gyógyíthatlan lelki 's testi nyavalyákat idézi elő.

A' szerelem boldog- 's boldogtalanra osztatik.

A' nők *boldog szerelmének* nevezzük a' nemiösztonból sarjadó, 's annak kielégítésére *) titkosan törekvő egész lé-

---

*) Az emberek nagyobb része a' szerelmet olly tiszta szelleminek hiszi, melly anyagisággal összeköttetésben vagy viszonyban nem áll. — Hogy ezek véleményükben csalatkoznak, kitetszik a' kétnemű (hermaphrodit) nőkből is, kiknél a' nemzörészek tökéletlenek, tehát a' nősülésre és nemzésre alkalmatlanok lévén, a' nemiöszton bennük tökéletesen nem ébred fel, 's azért hiányzik náluk ennek kifolyása is, a' férfiak iránti szerelem. — Valamint bizonyos az is: miszerint bármilly fellengős — 's még anyagi táplálékot sem nyert — szerelme légyen valamelly nőnek bizonyos férfi iránt, 's e' férfi baleset által nemzörészeiben későbbben annyira megcsontatják, hogy a' nősülésre alkalmatlanná válik, 's erről beléje az imádásig szerelmes nő egész bizonyossággal értesül, e' nő szerelme azon férfi iránt, mint ollyan iránt, kivel az emberi nem szaporítása, mint a' szerelemnek főczélja, el nem érhető — talán akaratlanul is, de minden bizonynyal megszűnik, 's szeretetté, barátsággá változik. Mi bizonyosan nem történnék, ha a' szerelem olly tiszta szellemi volna, melly az anyagisággal semmi viszonyban nincs.

nyükön előmlött bájló érzelmet; melly a' kedvelt férfi által viszonztatván, azzal, azon társaságnak, mellyhez tartoznak, bevett törvényes szokása szerint egyesülhetni, 's így emberi nemünknek, a' nemiösztön kielégítése általi fentartását, mint a' szerelem legfőbb célját — a' nélkül hogy morális érzetük sértetnék — minélelőbb elősegélhetni reménylik.

A' boldog szerelem az anyatermészetnek valódi áldása, melly nemcsak minden szép, jó, üdvös 's morális cselekvényekre szolgál ingerül, 's megedzi az élet tömérdek viszonytagságai könnyebb eltérésére az emberi keblet; nemcsak az emberi elmét emeli magasztosb állásra: hanem az egész élet-erőre, 's a' test minden életműveinek működésére gyengéd izgatása által kellemesen hatván, az egészséget fentartja 's emeli. Azonkívül sok lelki 's testi betegségekben — különösen a' nemzörészek kóros állapotában gyökeredzettekben — mellyek ellen gyakorta az orvos több évekig haszontalan harczolt, 's a' gyógyszer-tár szereinek nagy részét sikertelenül felhasználta, — megjelenvén észrevétlenül jóltévő angyalként a' boldog szerelem, 's édes balzsamával táplálván a' beteget, csak hamar kiragadja azt a' halál jégkarjai közül, 's fentartja az életnek.

A' némberek *boldogtalan szerelme* azon édes fájdalom, melly szerelmük nem viszonzásából vagy akadályoztatásából — 's így az emberi nemnek, a' nemiösztön kielégítése általi fentartására 's szaporítására tudtok nélkül törekvő vágyuk 's reményük hiusultából — ered; 's a' nőkebelt kedves kínokkal gyötri.

Ha a' boldogtalan szerelem hosszabb ideig, tán több éveken keresztül kínozza a' nőt, lehetlen, hogy egészségére káros befolyást ne gyakoroljon; sőt nem ritkán mint lassú hatású mérég rágódván életerején, vagy apránként kimeríti azt, vagy más kórokat idézvén elő, a' kérlelhetetlen halállal jegyzi el sok jó testalkatu 's szép hölgyeinket. Felette szomorító még, miszerint az illy szerencsétlen nők, kivált ha idegrendszerük gyengébb alkotásu vagy búskomor vérmérsékűek, 's így a' boldogtalan szerelemből eredő betegségekre hajlandóbbak, ha utóbb szerelmük megszűnik is, vagy szenvedéseiket előidézett körülmények 's gátok elhárítatván, a' kedvelt férfival egyesülnek, 's ennél fogva előbbi szerelmük boldogra változik bár: ez többé a' már nagyobb mértékben kifejtett nyavalyákon, kivált szív-kórokon nem segélhet, valamint az orvos sem, ki legfelebb testi szenvedéseiket eny-

hitve, türethetőbbé teszi, többnyire önvétkük nélkül, hervadozó éltüket, mellyet minden iparkodása 's fájdalmas érzelme daczára is kénytelen nem sokára a' legyőzhetlen halálnak átengedni.

Az anyatermészetnek főfeladata lévén önmagát, 's ennek következtében az emberi nemet is, mint a' természet kiegészítő részét fentartani, nem vélte elégségesnek, hogy a' nősüléssel, mint az emberi nem szaporításának általa kijelelt módjával egyedül a' legtulságosabb gyönyört hozza összekötetésbe: hanem azonkívül egy arra vonatkozó fenséges szellemi élvét, a' szerelem ösztönét csepegteté az emberi kebelbe, melly a' nőben, mint olyanban, ki leginkább nemünk fentartása tekintetéből van alkotva, tetőpontját érte el. — A' szerelemnek kétségkívül legmagosabb fokát a' nő szükséglette, mert a' terhesség kellemetlenségei, a' szülés fájdalmai, a' csecsemő ápolása 'stb., a' szerelemnek mindannyi eredményei ö reá háromulnak.

Milly kegyelettel viseltetik maga a' természet a' szerelem iránt, kitetszik azon körülményből is: miszerint a' boldogtalan szerelemnek még fájdalmait is bizonyos édes érzéssel vegyíté, 's a' szív annak kínjaiban is gyönyört talál.

Szükségesképen kellett pedig a' természetnek az emberbe a' szerelemet oltani azért is, hogy azt mint eszközt használja az emberi nemnek az elkorcsosodástól megmentésére 's a' középút megtartására. — Tudva van, mikép két gyenge testalkatú ember egyesültéből bizonyosan nem várhatunk óriási sarjadékot; ennek következtében a' természet ugy alkotá a' szerelem érzelmét, hogy az alacsony alkotású nő magos férfit, a' magos alacsony, a' karcsú nő izmos férfit, 's az izmos karcsút 'stb. érdemesítsen szerelmére.

E' tekintetben csupán az emberi erőre nézve van némi kivétel. A' természet erőteljes sarjadékot ohajtván, ugy rendelé, hogy a' néember leginkább erős férfit bálványozzon szerelmével; — mit hogy a' nők híven teljesítnek, világosan tanúsítja azon tapasztalásunk is, hogy ők más férfiak fölött kedvelik a' katonákat; 's pedig korántsem csillogó ruházatukért, hanem — bár a' nagyobb rész hajlamának e' valódi okát nem is sejti — mivel azokban bátorságot, vitézséget, veszélyekkel 's viszontagságokkal dacot 'stb., mint az erőnek mindannyi kifolyásait többször van alkalmuk szemlélni; 's ezért őket erősebbeknek, férfiasabbaknak hívén, ösztönszerűleg feléjük hajlanak, mint olyanok felé, kikkel, hitők

szerint, erősebb, a' természet ohajtásának inkább megfelelő ivadékot fognak nemzhetni.

Ezen okból alkotá továbbá a természet akként a' nő szerelmét: hogy ugyanazon időben szerelmével csak egy férfit boldogítson, kitől szinte hivséget követeljen, nehogy kicsapongás által egyik s másik fél is erejét vesztvén, gyengélkedő gyermekeket hozzanak világra. — A' természet ezen intézményének szükséges eredménye a *szerelemfáltás*; ez az okos ész kormányja alatt a szerelem jótékony tápláléka lévén, kérészkivül üdvhozó az emberiségre nézve, melly azonban, fájdalom, nem ritkán dühösségé fajulva, tömérdek erkölcsatlenség és lelki s testi bajok szülője.

A' szerelemnek kifolyása a' *tetszvágy*, melly bizonyos határok között ártatlan dolog; azokon átrontva azonban tulságosá vál, 's mint ilyen nemcsak nevetséges, hanem kárhuzatos már magában is, még inkább pedig a' pipere, mint következménye által; mi részint a' ruházat némelly fajai, részint a' szépítőszerek használata következtében az egészséget romboló, 's a' hölgyek életét idő előtt elölő ártalmak közt nem kis szerepet játszik.

A' *hölgyruházat* közt az egészségre nézve legkárosabb a' mellszorító, mellyel a' mell és hasüreg módfelett összeszorítván, ezeknek belsejében fekvő életműveket rendes helyzetükből ki- 's egymásra szorítja, azoknak mozgásait, a vérkeringést 's lélekzést akadályozza, 's hogy egyéb bajokat ne említsek, igen gyakran tüdővést, elvetélést okoz, — fiatalabb nőknél pedig az emlők kifejlését gátolja. — Ha csak ugyan nem nélkülözhetik azt a' nők, legalább arra ügyeljenek, hogy azok halcsontot vagy indiai nádat ne foglaljanak magukban. Legkevesbé ártalmasak az újabb időkben kancsukkal (g. elast.) készült mellszorítók. De ezek se szorítassanak rendkívül nagyon össze, már azért se, mert nem érnek a' nők ezen összesajtolással óhajtott czélt; hisz a' férfiak a' szép hölgyet nem átmarkolni, hanem átkarolni szeretik. — Célirányos volna, ha a' mellszorítók helyett a' nadrágok jönének inkább divatba, mellyek nyáron a' por, télen pedig a' hideg ellen védik, leginkább havitisztuláskor, a' nőtörzsök alsó részét 's a' czombokat.

A' *tetszvágnak* eredménye még a' sokféle *szépítőszerek* divatba jötte; mellyekkel a' hölgyek részint már a' természet által a' nélkül is remekül alkotott tagjaik kellemét mesterségesen nevelni, részint némelly testrészeknek, a

korszellem által nem elég szépnek tartott színét divatosbra festeni törekeshetnek. — Következő színű festékek szoktak közönségesen használtatni: a' fekete; a' haj, szemöld és szempillák befestésére; fehér: az abrázat, nyak, emlők és kezek fehéritésére; az arcz, ajkak 's körmök pirosítására: a' piros; a' vérerek utánzására: a' kék. — E' festékek az egészségre nézve általában mind ártalmasok; kevésbé, 's majd nem egyedül a' kipárolgás akadályozásával, az állat- 's növényországból származottak; nagyobb mértékben ártalmasok olyanok, mellyek az ásványok országából erednek, ezek nemcsak helybelileg tartós főfájásokat, a' hajnak időelőtti megöszültét, kopaszságot, az arczon és emlőkön sűrű hosszszas redőket 's barázdákat hoznak elő: hanem hosszabb ideigi használat után az egész életművegetet megmérgezve, az aszkórának, 's ennek következtében görcsös fájdalmak 's más ideges bántalmak előidézőji. — Ehhez járul még az is, hogy a' festészetnek e' nemével szinte nem érik el az illető jó hölgyek a' kívánt czélt, a' férfiak tetszését; sőt ellenkezőleg e' tényük által nevetség, megvetés tárgyává válnak. — Őrizkedjenek még a' hölgyek a' hajnak nagyobb megszorításától, annak égetés általi gyakori felfodorításától, 's erős igen illatos hajkenőcsöktől, olajoktól, nehogy a' haj felebb említett kórjainak alkalmatlanságát kelljen türniök.

Az élet serdülési időszakának haladtával mindinkább növekedik a' némbenben a *nemiösztön kielégítése* utáni sóvárgás, mellynek vagy természet elleni — *) , vagy természetes módon tehet eleget.

Azon *természet elleni* módok közül, mellyek által a' nők nemiösztönüket kielégíteni törekszenek, csak az *önfertőztetést* említem, melly a' nagyvárosokban naponta több követőket 's áldozatokat számlál. Sok volna elősorolnom az önfertőztetésből eredő lelki s testi nyavalyák halmazát, elég légyen megemlítenem: mikép azon ártalmak között, mellyek az embert

---

*) Meg vagyunk győződve ugyan arról, miként a' természetben mi sem történhetik a' természet ellen: de minekutána felebbi kitétel alatt olly tényeket akarunk értetni, mellyeket a' természet is ellenezni, azaz rosszaknak tartani, látszik; illy értelemben jónak láttuk ezen, több szerzők által használt, felosztást követni.

legvirágzóbb életkorában, a' serdülési időszakban, olly tetemes számmal ragadják ki az élők közül, bizonyosan egyik főhelyen áll az önfertőztetés — Az ugynevezett lesbai szerelemről (amor lesbius), mellyben nő nővel gyakorolja a' nősülés mechanizmusát, nem szóllok; valamint a' nemiösztönnek bizonyos műszerek által történni szokott kielégítési módját, 's annak egyéb az emberiséget lealázó gyakorlatát is hallgatással mellőzöm.

A' nemiösztönnek *természetes* módni kielégítése vagy a' természet által a' kielégítési actushoz kötött cél elérésére — azaz nemünk szaporítására — van irányozva, — vagy nincs. — Ha nincs a' természet által a' nősüléshez kötött cél elérésére irányozva; ismét vagy csupán a' nemiösztön kielégítésével kapcsolatban lévő gyönyör élvezhetésének vágyából követtetik el a' nősülés (= *kéjelgés*, fornicatio); — vagy a' gyönyör utáni sóvárgás- 's egyszersmind hasznvágyból vitetik véghez (= *ágyasság*, concubinatus); — vagy végre minden élvvágy nélkül, csupán pénzsomjából üzetik az, 's keresetmódnak használtatik (= *paráználkodás*, meretricatio).

A' nősülés gyakorlatának most említett *három nemei ellen*, mellyek a' természet céljával, a' morál 's vallás elveivel ellenkeznek, egyesek 's családok nyugalmát 's pénzviszonyaikat zavarba hozzák, a' nyavalyák egész seregét eredményezik, különösen a' bujakór bujatenyésztének főtenyezőjét képezfk, 's legtöbb öngyilkásoknak nemzői — az álladalomnak minden törvényes eszközökkel ellenszegülnie kötelessége. 'S minthogy azokat tökéletesen meggátolnia nem sikerülend, azon kell lennie, hogy a' nősülés gyakorlatának e' nemei minél ritkábban forduljanak elő; mit főleg a' nőtlenség gyérítésével fog eszközölhetni. — A' nőtlenség pedig minden bizonynyal gyérülni fog: csak hirdettesse fenhangon a' természetnek — melly szabadalmat senkinek sem osztogat — ama főparancsát: „tartsd fel nemedet“; igyekezzék kiirtani azon, némelly népeinél divatozó vétkes előítélet gyomát, miszerint sokan, elég botorul, a' nőtlenséget erénynek hiszik; alkosson az özvegyek és árvák ügyén segítő czélszerű törvényeket, 's hajtsa azokat erélyesen végre; rendelkezék észszerűleg, hogy polgárainak tisztességes élet- 's keresetmódjuk, személy- 's vagyonbátorságuk és szabadságuk legyen, — 's kételkednie sem lehet: mikép a' nőtlenség ellen folytatott kiirtó harczában a' céljt igen megközelítendi.

A' nemiösztön kielégítése, a' természet által a' kielégítési actushoz kötött cél elérésére, csupán a' házasságban történhetik.

A' házasság: több férfi és egy nő (= *többférjűség*, polyandria); vagy, egy férfi és több nő (= *többfeleségűség*, polygynia); vagy végre, egy férfi 's egy nő (= *egyfeleségűség*, monogamia) között kötött ünnepélyes szerződés, melly szerint az illetők magukat kötelezik, hogy egyesülten élvén, a' természet főtörvényének hódolva, a' nemiösztön kielégítésének gyakorlata által — a' nélkül hogy moralis érzetük sértenék — gyermekeket nemzeni, nevelni, egymást kölcsönösen szeretni 's ápolni igyekezendnek.

A' *többférjűséget* semmiféle polgárosodott álladalom sem türi; mert a' házasság e' nemében igen kevés gyermekek hozatnának a' világra, a' nők által a' legborzasztóbb vétkek követelnének el, 's a' nemzörészek kórai sokkal nagyobb tenyészetnek indulnának.

A' *többfeleségűséget* több álladalmak törvényesen beveték, jóllehet ez sem célirányos; mert a' nők rabságát, nemiösztönüknek természet elleni kielégítési módját, a' szüzeknek elrablását, a' férfiak elgyengülését, elszegényedését, a' gyermeknevelésnek több nehézségeit következményezi.

A' házasság nemei közül a' természet 's a' status célját leginkább az *egyfeleségűség* mozdítja elő, 's a' pallérozottabb álladalmak egyedül ezt szentesítették; mert leginkább megfelel emberi természetünknek — mi a' belénk oltott 's ugyanegy időben valódilag csak egy személy iránt nyilatkozó szerelem ösztönéből is kitetszik — ez mind a' gyermekek, mind a' különböző nem jogait leginkább biztosítja, 's az emberinem szaporítását legbiztosabban előmozdítja.

A' *balkézre* kötött egyfeleségűséget, melly a' házasok 's azoknak gyermekei közt jogkülönbséget von maga után, csak ritkább esetekben lehet megengedni.

A' statusnak, hogy minél több egészséges és erős polgárokat nyerjen, kötelességében áll felügyelni: hogy a' nőknek, egész életművészetük tökéletes kifejlése előtt — mi a' serdülési kór bekövetkezte után pár évre szokott megtörténni — férjhez menniök ne szabadjon; mert a' még igen fiatal, gyengélkedő nőknél ritkán szokott megtörténni a' fogamzás, 's ha sikerül is az, többnyire elvetélést szenvednek, vagy gyenge, korán elhaló gyermekeket nemzenek; aszkórra, ideges nyavalyákra, 's gyermekágyi — ezeknél majd mindig

halálos — kórokra felette hajlandók. — Ügyelni kell arra is, hogy a' házusulandók életkora bizonyos arányban legyen. A' férfi 15 évvel lehet idősebb a' némbernél.

Csak olyan nőknek engedje meg az álladalom a' házasságot, kik jó testalkotásuak 's egészségeseek, nehogy a' betegséget, születendő ártatlan gyermekeikbe 's férjeikbe oltás, 's békételenségre, elválásra stb. alkalmat szolgáltatassanak. — Végre minekutána a' házasság czéljának elérését mi sem eszközli inkább, mint a' házások kölcsönös szerelme; intézkedni fog az álladalom az iránt, hogy a' némberek, az anyatermészet által adott, szabadakarata sértetlen maradjon, hogy a' nő szabadon nyujthassa kezét kinek tetszik; 's ennek következtében némelly szívtelen gyámok és zsarnok szülők erre vonatkozó kényuralmát erélyesen fékezendik.

A' házasságban a' nők az emberinem szaporítását a' *közösülés* által eszközlik. — A' közösüléskor t. i. a' férfimag a' nádrahüvelyen keresztül a' méh üregébe vitetvén, 's a' nőpetével érintésbe jövén, e' kölcsönös, bizonyos időben történt érintkezés következtében történik meg a' *fogamzás*.

Vajjon az ondó 's a' nőpete közti érintés magában a' méhben történik-e, a' petének a' közösüléskor szinte a' méhüregbe vitele által; vagy pedig ezen érintés a' petefészkekben eszközöltetik az ondónak rögtöni felszivatása által — 's a' már megfogamzott pete vitetik e' csak később a' méhbe? bizonyossággal meghatározni képesek nem vagyunk, — már azon oknál fogva sem: mert jól tudjuk, hogy több esetekben a' magzat az egész terhesség alatt a' petefészkekben maradt, 's fejlett ki; jóllehet erre azt felelhetnök: miszerint ezen felette ritka esetekben is, mint a' nádránkivüli terhesség más nemeiben (p. o. a' hasbeli terhességben) a' pete a' méhbeni megfogamzata után vitetett valószínűleg — reá nézve már ekkor — e' rendellenes helyre.

Mi az első véleményt pártolva, hajlandók vagyunk hinni: mikép a' petefészkekből a' pete a' méhüregbe vitetvén, ott élesztetik fel (foecundáltatik).

Azoknak, kik azt hiszik, hogy az ondó a' méhüregből rögtöni felszivatás által vitetvén a' petefészkekbe, 's ott élesztetik fel a' pete, nem kellene elfelejtkezniök: mikép a' szívóedények az ondónak csak hígabb részét képesek magukba felvenni, 's tovább szállítani; már pedig szabad legyen ama hitünket nyilvánítani, miszerint az ondó tömöttebb részében tartjuk a' felélesztésre megkívántató erőt rejteni; mert a' ta-

pasztalás tanúsítja, hogy az igen híg ondóval bíró férfiak a' nőpete felélesztésére nem alkalmasok.

Nem titok előttünk ugyan némellyeknek azon véleménye: mikép a' felélesztésre elegendő már az ondónak légköre (aura seminis); melly állításuknál olly nőknél szerzett tapasztalásra hivatkoznak, kiknél a' szüzhártya még egész ép-ségben volt, 's mégis valódi terhességüket a' bekövetkezett szülés minden kétségen túltette. — Ezzel ugyan keveset bizonyítanak: mert nem kellene elfelejtkezniök arról, hogy a' szüzör rendesen félholdalakú lévén, még elegendő hézagot hagy, mellyen az ondó tömöttebb része is benyomulhat a' méhbe. Minek volt szükséges tehát az ondó-légkört kigondolni?

A' szüzeknek e' makacs védelmezői *) még furcsábbá-

---

*) Ezen tudós urak sokkal jobb szolgálatot tennének nemcsak az emberiségnek és álladalomnak, hanem maguknak az érdeklett jó hölgyeknek is, ha őket, felvilágosítván, arra bírnák, miszerint szüzességüktől — a' nélkül, hogy morális érzetüket sértniök kellene — megválni törekedjenek. — Ha mi helyzetükben volnánk, körülbelöl e' szavakat intéznök hozzájuk:

„Minekutána az anyatermészet a' nőt leginkább az emberi nem szaporítása okáért alkotá, 's e' cél elérése tekintetéből beléje nemioisztont, 's annak kielégítése után törekvő vágyat csöpögtetett; nem lehet észszerüleg nem következtetni: miszerint olly nő, ki a' természet e' vágyban nyilvánuló akaratának hosszabb ideig makacsul ellenszegül, a' megbántott természet bosszújának sulyát előbb utóbb érezendi. — Ezen igazságot elegendőkép bebizonyítá a' tapasztalás, melly a' testi lelki hajokkal küzdő öreg (valódi) szüzeket mint makacs szüzességük — e' természet elleni vétjük — áldozatit, tanúságos példaul mutogatja a' világnak.“

Ezt azon urak nem tagadhatván, valószínűleg annyira elragadtatnak a' szüzek iránti nemes buzgóságuk által, hogy a' természetet igyekezendnek *igazságtalansággal* vádolni, következőleg okoskodva: Minekutána kétségkívül bizonyos, miszerint az erő és anyag vegyülete — mellyeknek egyike a' másik nélkül nem létezhetvén, 's így egymást mindig feltételezvé — képezi az anyatermészetet, mellynek anyagi és szellemi élete 's életének nyilatkozatai (manifestatioji) az anyag és erő közt öröktől megalapított törvények szerint ki-

kat is állítanak; — melly furcsaságok közül szabad legyen egyet megemlítnem. — Bizonyos hölgyet t. i. — állításuk szerint — a' véletlen olly fürdőbe vezetett, mellyben előtte férfi fürdött volt; 's a' szerencsétlen nő e' fürdő vizétől teherbe esett. — A' nő, mint mondják, szeplőtlen jellemű, 's a' terhesség alatt történt orvosi vizsgálat szerint szüzörrel ellátott (ez lehet) ártatlan szüz (?) volt; 's véleményük szerint az előtte fürdő férfi által a' fürdőbe bocsájtott ondó légkörének — a' nő nádrahüvelyébe történt felvétele következtében — lett szánakozásra (de egyszersmind bámulásra) méltó áldozatja. — Én ugyan nem hiszem.

Az első, általunk pártolt véleményből némileg megma-

fejlő viszonynak eredményei; minekutána bizonyos továbbá hogy a' nőnek, valamint az anyatermészet minden más egyes részének egyéni élete ugyanazon örökös törvényeknek hódol, mellyeknek a' nagy természeté; — e' szerint szinte az anyag és erő bizonyos vegyületéből van alkotva; anyagi és szellemi életének manifestatioji szinte az anyag és erő közt, öröktől megalapított törvények szerint, kifejlő viszonynak — 's így nem szabadakaratuknak — eredményei: ki fogja tagadhatni, hogy a' természet akkor, midőn e' nőket szüzességük makacs fentartásaért büntetőleg sújtja, bár a' makacsság nem szabadakaratuk, hanem az anyag és erő közt létező viszony kifejlésének eredménye, vélők minden következetesség nélkül 's a' legigazságtalanabbul bánik.

Mi, ez okoskodást illetőleg, következőkben öszponosítjuk nézetinket: *Az anyag és erő közt valamint a' nagytermészetben, ugy a' nőben, mint annak kiegészítő részében fenálló viszonyt, 's e' viszonynak örökös törvények szerinti kifejléseit szívesen elismerjük ugyan; de tagadjuk igenis a' természeti törvényeknek feltétlen örökelrendelést (praedestinatiot) következtető, 's minden szabadakaratot megtagadó módoni működéseit. Mert, valamint elvitázhatlan igazság, mikép a' nagy természet egyik alkotórészét képző anyag, mint helyet foglaló test öröktől létezik 's létezni fog (Nem lévén a' természetnek hatalmában valamit semmiből teremteni, sem ollyasmit, mi már létezik, megsemmisíteni. A' testek helyeiket változtathatják ugyan, 's változtatják is, de üresen nem hagyhatják, minekutána a'*

gyarázhatónak tartjuk azt is: *miért történik meg olly ritkán terhességen kívüli egészséges nő és férfi közti gyakorabbi nősülés után is a' fogamzás?* Azért t. i.: mert a' fogamzásra mulhatlanul szükséges kellék a' méhrendszer felmagasztalt életének a' nő egyéniségétől függő bizonyos foka, hogy e' felmagasztalt állapotban a' nőpete a' petefészektől különválva, 's közvetlen egyéni élettel ellátva a' petefészekből a' méhbe vitetvén, még azon időperczben jöjön a' felélesztésre (foecundatio) elegendő élettel bíró férfiondóval érintésbe, mi a' petében sem hiányzik a' megfogamzhatásra szükséges élet. Nem fog pedig hiányzani mindaddig, míg a' természet czélt érhetni reménylven, a' méhrendszernek bizonyos fokig felmagasztalt életét fentartja; különben ha e' felmagasztalt állapot vagy megszűnik, vagy keletinél leebb száll, a' pete mint

természetben üres hely nem képzelhető, sem a' már létező a' természet által meg nem semmisíthető; — vagy tán, mivel a' természetben üres hely nem létezhetik, a' természet azt körén túl fogja helyezni? (hová?) ez képtelenség); — *valamint igaz, hogy az elemanyagok 's ezekkel kölcsönös kapcsolatban lévő elemerők helyheztesítésétől 's egymásra bizonyos törvények szerinti hatásától (= az erő és anyag közti viszonytól) függ az egész anyatermészetnek, 's annak egyes organizált részeinek egyéni élete* (Egyébiránt az elemanyagoknak is van egyéni életük; mert az életnek nyilatkozata az erő, — erő pedig nem is létezhetik anyag nélkül 's viszont. De hol is volna elrejtve az erő, ha nem az anyagban? Tán az üres helyben, melly nem létezik? — És mi tartaná meg az anyagot a' helyben más, mint az attól kölcsönösen függő erő? Tán ismét a' nem létező üres — vagy az idealis betöltt hely? — Az elemi erők 's anyagok egyéni életüknek öszvege 's harmoniája képezi egyes életműveknek részeit; az egyes részek egyéni életének öszvege 's harmoniája az életművek egyéni életét; bizonyos életművek egyéni életének öszvege 's harmoniája bizonyos életműves rendszerek (systemata organica) egyéni életét; az életműves rendszerek életének öszvege 's harmoniája képezi egy kisebb egész életét (p. o. az ember életműves rendszereinek öszvege 's harmoniája képezi az ember életét); e' kisebb egészek — mellyek a' nagytermészet egyes rendszereinek életművei — élélének öszvege 's harmoniája képezi az

idegen test, 's így mint ártalom fog hatni a' mébre, 's a' méh életereje a' pete ellen szegül, és mint gyengébbet vagy rögtön megfosztja életétől, vagy legalább életének azon fokától, melly a' fogamzhatásra szükséges. — Nem úgy ha a' fogamzás megtörtént: mert ekkor a' természet czélt érvén, a' méhrendszer felmagasztalt élete nemcsak nem csillapul, hanem különösen a' képlőélet benne a' legmagosb fokra emelkedik, a' megfogamzott petével közvetlen összeköttetésbe teszi magát, 's a' magzat kifejtésének nagy munkájához fog. Melly munkálatának kezdetét az egész némbeli életművezetben tör-

---

anyatermészet egyes rendszereinek életét (p. o. a' csillagzatokét); 's a' természet összes rendszerei életének öszege 's harmoniája képezi az anyatermészet életét): *úgy tagadhatatlan az is, miszerint az anyatermészet, 's annak némelly részei, t. i. az élet tökéletesebb manifestatiojával — szellemi léttel — ellátott lények a' természet elemtörvényeire, 's az elemtörvényekből összetett alsóbb rendű törvényekre uralmat gyakorolhatnak, 's azoknak működését vezérelhetik* (Ezen uralom és vezérlés a' lények szellemi életével bizonyos arányban áll; 's így legnagyobb mértékben bír azzal az anyatermészet, utána annak rendszerei, t. i. a' csillagzatok, a' földön az ember); *de a' cardinalis természeti törvények működését maga a' nagytermészet sem gátolhatja, hacsak magát megsemmisíteni nem akarná* (Miképtelenség — mert azt akarva sem tehetné, hisz egy porszemet vagy elem anyagot sem képes megsemmisíteni, annál kevésbé önmagát, mint minden elemerök 's elemanyagok öszevét). — *Ha tehát némelly nők a' természet alsóbb rendű törvényeinek bizonyos célra irányzott kifejlésében befolyásukat gyakorolni elmulasztották, 's így lépcsőnkint felsőbb törvények idéztetvén elő, mellyeknek öröktől megalapított menetét megváltoztatni többé hatalmukban nem állván, azoknak engedelmeskedni hénytelenek. Valjon e' nők e' a' hibások, kik szabadakarukat mig tehetségükben állt nem gyakorolták, vagy a' természet, melly örök ösvényétől akarva sem távozhatik? — Bizonyosan e' nők. — 'S ekkint a' természetet nem vádolhatják, ha őket szüzségük — bár bizonyos időben már szabadakarukat kellő befolyása nélkül történő — makacs fentartásaért, mint természet elleni bűnért, érdemök szerint bünteti.*

énő revolutio által a' vigyázó uj anyának ünnepélyesen tudára adja.

A' férfi ondojában is szükséges kétségkívül az életnek bizonyos foka; ez azonban egészséges férfinál nem szokott hiányzani: mert a' természet az egészséges férfitől nem bocsájtja el a' magot addig, míg azt a' pete felélesztésére (foecundatiojára) szükséges étellel el nem látta: ha azonban a' méhbei ürítésekor még nem talál ott petére, mellyet felélelhetne, — a' méh életereje az ondó ellen mint idegen test ellen szegülve, megfosztja azt egyéni életétől, 's alkalmatlanná teszi a' petefészekből későbbben érkező, bár a' fogamzhatásra elegendő étellel biró pete felélesztésére. Ugyanez történik akkor is, ha ellenkezőleg az ondó akkor bocsájtatik a' méhbe, midőn a' méhrendszer felmagasztalt állapotának bizonyos fokán alul szállott, 's a' pete élete már vagy nem bir a' szükséges tökélylyel, vagy nem lévén meg a' megkívántató felmagasztalt állapot a' méhrendszerben, a' pete nem is vált külön a' petefészekről, következőleg a' méhbe nem is vihetetett.

A' nőpete felélesztésekor — a' nő anyának kenetvén fel — kezdetét veszi a' *terhesség*. — Terhességnek nevezzük azon állapotját valamelly asszonynak, midőn az testében egy vagy több felélesztett nőpetét hord.

Mindjárt a' terhesség beálltakor a' nőben közönséges és helybeli változások jönnek elő. A' közönségesekhez tartozik a' kedély, bőr színe, emésztés, az érzékek, az elválasztások és kiürítések változásai. Helybeli változások az emlőkön, hason, kül- 's belszülőrészeken tünnek fel. — A' terhesség további lefolyása alatt a' méh edényeivel együtt mindinkább kiterjed, falazatai vastagodnak, fekvése folytonosan változik, 's élete magosabb fokra emelkedik. A' nő egész életművezete a' felmagasztalt táplálás, az idegrendszer változása 's a' méh által a' test többi részeire gyakorlott mechanicus nyomás következtében átalakul.

A' terhesség alatt minden olyan ártalmakat, mellyek rendkívül sebes vérkeringést, a' méhre nagyobb vértolulást, általános elgyengülést, 's a' méhrendszer életének kimerítését vonják maguk után; különösen a' külsértéseket, indulatokat, undort 's ijedséget okozó látványokat szorgosan kerüljenek a' nők. Kerüljék a' nősülést is a' terhesség egész ideje alatt; mit minekutána teljesíteni nem fognak, — legalább minél ritkábban, a' terhesség kezdetekor pedig, midőn a'

magzat még igen könnyen különvál a' méhtől, 's a' terhesség vége felé, midőn nagy hajlamuk van a' vérfolyásokra, koraszülésre stb., épen ne kövessék azt.

Az álladalom ügyelettel leend a' terhesekre, 's azokat még férjeik, szülők 's gyámjaik irányában is erélyesen védelmezendi; az ugynevezett gyermekhajtó banyákat pedig példásan fogja büntetni.

A' terhesség 9-ik hónapjának második felében áll be a' nő életművezetére nézve a' legfontosabb crisis, a' *szülés*; midőn a' kised az annyávali összeköttetésből kibontakozva, a' magzathoz tartozó részekkel együtt világra hozatik.

A' szülés mechanizmusát rendesen maga a' természet végzi; jelen legyen mindaz által némelly elkerülhetlenül szükséges kezelések véghezvitelére egy okleveles értelmes bába, 's hacsak lehetséges orvos is, részint azért, mert a' bekövetkezhető rendellenes szülést nem lehet mindig előrelátni, részint, mert gyakran olly véletlen tünetnyek jönnek elő, mellyeknél néhány percztől függ a' nőnek élete vagy halála. Elegendő, illő fizetéssel ellátott orvosi személyzetről pedig, kik legfőbb javunk — egészségünk 's életünk felett örködjenek, 's örködhessenek, minden valósággal polgárosodott álladalom gondoskodandik.

A' szülés után rendesen 6 hét kivántatik, míg a' nő életművezete, különösen a' méhrendszer korábbi állapotát visszanyeri. Ezen időközben, melly *gyermekágyi állapot*nak neveztetik, leginkább a' gyermekágyi tisztulásra 's a' tejelválasztásra kell figyelni, 's e' tekintetben is az orvos tanácsát híven követni. Felette kárhozatos legtöbb nőknek azon szokása, miszerint pár nap mulva ágyukat odahagyják 's rendes foglalkozásaikat végezik. Ritkán hagyja a' természet ezeket büntetlenül, jóllehet gyakorta hosszú évek mulva jelentik magukat, a' sok lelki 's testi kinokkal összekötött nyavalyák, mint a' kérlelhetlen halálnak zsarnok követői. — Általában az emberiség nevében, 's az ujdun született ártatlan kisedük szerelmére kérjük a' gyermekágyosokat, távoztassanak el maguktól a' lehetőségig minden ártalmakat, engedjék meggyőzetni magukat, miszerint a' gyermekágyasoknál elejénte csekélynek látszó kórok is többnyire hatálosok, mellyek ha saját vigyázatlanságuknak vagy könnyelműségüknek következményei, nemcsak öngyilkosságot követnek el: hanem gyakran szülőtteiknek is borzasztó gyilkosivá válnak.

Az álladalom nemcsak az emberiség tekintetéből, hogy

sok szerencsétlen, kivált házasságon kívül levő nőket a' kétségbeeséstől megóvjon, hanem saját hasznáért is, hogy minél több 's egészséges polgárokat nyerjen, a' szülő 's gyermekágyas nők irányában különös kémélettel fog lenni, 's ügyelni fog: hogy nagyobb városokban szülőházak legyenek, 's azokban a' szegények és házasságon kívül lévők minden kényelemmel ingyen láttassanak el a' nélkül, hogy nevüket 's állásukat kijelentni kénytelenítenének. E' nőket a' szülés után is minden megbecstelenítés ellen erélyesen védi, 's szülötteik iránti aggodalmaikat részint jól rendezett lelenczházak felállítására, részint gyermekeiknek más polgárokkal egyenlő jogokat biztosító törvények hozatala 's végrehajtása által — a' lehetőségig enyhíteni igyekezendik.

A' természet, hogy a' nőket a' terhesség- és szüléssel járó kellemetlenségekért és szenvedésekért némileg megjutalmazza, 's kebleiket a' gyermeknevelés terheinek elviselésére megedze, beléjük most egy új, előttük eddig ismeretlen, 's egész valójukat kimondhatlanul boldogító érzést, a' gyermekeik iránti *édes anyai szeretetet* önté. Az anyai szeretet roppant nagyságáról — melyet a' nőknél egyedül a' nemi-ösztönből eredő szerelem múl felül — mindennapi saját tapasztalásunk 's a' historia elegendő kedves tanúságot nyújt.

A' természet működéseiben ugrást nem ismervén, hanem mindenekben lépcsőnként haladván, az ujdon szülött gyermeket nem választja el a' szülés által rögtön egészen anyától, 's azt még egy ideig véle, összeköttetésben tartani igyekszik; mit az által akar elérni: hogy a' magzat születéséig az anya véréből vett táplálékát, később anyának egy más nedvéből, t. i. *tejéből* vegye.

Természetelleni súlyos bünt követnek el olly anyák, kik helyes ok nélkül, gyakran csupán kényelemből, vagy némi kecsék feláldozásának helytelen féltékenységből szerelmük zálogának emlékeit kegyetlenül megtagadni nem irtóznak. Ezek nemcsak szülötteiknek ártanak felettébb már az által is, hogy lelkelen anyuktól életműves erőt nem kölcsönözhetnek; hanem önmaguknak is: mert a' csecsemő minden mozdulatával 'annyan a' szeretet érzetét — az állati élet felmagasztalására igen hatólag működött — szüntelen élesztvén, annak életére hasonló hatással bír, mint a' mindeneket éltető nap a' földre; továbbá a' nemzés nagy munkája a' szoptatás által lévén befejezve, 's a' nő előbbi állapotába visszahelyezve — a' természet működésének rendes folyama

a' szoptatás elmulasztása által félbeszakasztatván, ebből nem ritkán veszedelmes gyermekágyi kórok, letételek, fejerfolyás, magtalanság, méh- 's emlő-lob 's megkeményedés, 's e' részek rákfenés nyavalyái 'stb. erednek.

Azonban vannak esetek, hol az anya — felette nagy gyengeség, vagy más hirtelen le nem győzhető kórok miatt — a' szoptatást mint magára károst, a' csecsemőre nem fogamatost, félbenhagyni kénytelen. Illy mostoha esetben dajkára van szükség, kinek megválasztásánál mindig orvosnak tanácsát kell kikérni. — Dajkaságra legalkalmasabb olly nő, ki az anyával korra, természetre és a' szülés idejére legközelebb áll. — Siralmas valóban olly kisdedek sorsa, kik ugynevezett száraz dajkák által tápláltatnak; mert az állati tej ritkán felelvén meg a' csecsemő emésztésének, az igen tökéletlen pótlék; 's nem szopván azt a' kisded egyenesen az emlőkből, hiányzik azon életmíves viszony, melly a' szoptató és szopó közt jő elő.

Minekútána elvitázhatlan igazság, miszerint nem egyedül a' fogamzás, viselőség és szülés teszik az anyát; hanem főleg szülötteiknek czélszerű *felnevelése*: igyekezni fognak a' nők, kik az édes anyai sokat jelentő tisztos nevezetet nem csupán bitorolni, hanem valóban megérdemlenni, — kik az emberiséget lelkileg 's testileg kiképzett ivadékról, az édes hazát lelkes jó polgárokról 's honleányokról, családukat méltó utódokról, önmagukat pedig erényes gyermekekről biztosítani akarják, — hogy gyermekeiknek okszerű, életkorukhoz mért ápolást, 's nevelést adjanak.

Különös ügyelettel kell lenniök a' *csecsemőkre*, kiknek tápláléka, az előfogak megjelenéseig, csupán emlőikből szoptott tej legyen, vagy legfelebb kétszersülttel 's finom darával készült leves. — A' fogaknak megjelenése után is a' *gyermeknek*, 7-ik évükig, reggelire 's vacsorára tejet adjanak, délben gyenge húst, más könnyen emészthető étkekkel, napközben pedig gyümölcsöt. Kerüljék a' kövér, téstás, felettébb czukros és fűszeres ételeket 's a' kávé. Italul egyedül vizet vagy tejet nyujtsanak gyermekeiknek. — A' gyermekek tisztaságára, világos, tágos, többször kiszellőztetett szobájukra, álmukra szinte terjeszszék ki figyelmüket. Gondoskodjanak arról is, hogy gyermekeik a' szükséges testmozgást el ne mulasztzák, 's játékaik egészségükre ártalmas befolyással ne legyenek. A' himlő ellen kisdedeiket idejében beoltatni főtendőik egyike legyen. — Minekutána a' test kifejlését felette

hátráltatja a' lelki tehetségek kora kifejtése, azoknak idő előtti megjelentét előmozdítani ne iparkodjanak az anyák, 's általában gyermekeikre 7 éves korukig tanulmányokat ne erőszakoljanak.

El ne felejtkezzenek az anyák arról, hogy a' gyermekkor a' kifejlésnek kora lévén, 's annak bizonyos szakáiban bizonyos életművek tökéletesbitésére vagy kifejtésére van leginkább irányozva a' gyermek egyéni élete, mi nem ritkán kóros tünetenyekkel van egybekötve; — 's ha a' természet munkálódásában oktanul akadályoztatik; vagy szükség esetében elő nem segítetik, könnyen veszedelmes nyavalyák idézthetnek elő. — Továbbá e' gyenge korban a' csekélyebb vagy csekélyebbnek látszó betegségek is gyakran csakhamar halálos kórokká fajulnak; — szükséges hogy az anyák, mihelyt kóros tünetenyeket vesznek észre gyermekeiken, azonnal orvosi tanácsért folyamodjanak.

Az álladalom pedig gondoskodandik mindenféle iskoláról, mellyekben a' növendékek a' lehetőségig tökéletes testi 's lelki — minden előítéletektől ment — nevelést nyerjenek, hogy az édes hazának 's más embertársaiknak ne csak terhőkre ne váljanak, hanem mint jó polgárai 's polgárnői a' jó honnak, annak érdekét, és így saját javukat 's embertársaik boldogságát mindenben 's mindenkor előmozdítani szent törekvésük legyen.

Általában, midőn az ifju nemzedék a' serdülési kort már elérte, nevelése leginkább a' status és az atyának kötelessége; de a' lányoknál még ekkor is legnagyobb részben az anyákra háramlik az, kiknek felserdült leányaikat a' nekik udvarló férfiak iránti magukviseletükről, a' leendő férjeik irányábani kötelességeikről, a' havitisztulás, terhesség, szülés, gyermekágy, gyermekeik 'stb. körüli teendőkről szeretettel oktatni, 's mindenkép arra törekedni szent kötelességük: hogy lányukból *hű honleányt, erényes feleséget, édes anyát, 's jó gazdaasszonyt* neveljenek.

Özvegységre jutván a' nő, ha még 40 évet túl nem élt, 's jó egészséggel bír, ne vegyen tekintetbe mellékes célokat, 's a' rossz világ gyanusítását; hanem igyekezzék, a' természet törvényének hódolva, nemét tovább is szaporítani 's férjhez menni.

Nem csekély figyelmet érdemel a' nőéletnek azon időszak, mellyben a' *holdszám kimarad*, a' fogamzás többé meg nem történhetik, 's így az ezelőtt részint kiürített, részint a'

magzat táplálására fordított nedvek most az életművezetben maradván, vértolulásokra 's ezekből eredő nyavalyákra, különösen a' nemzörészek, 's ezekkel szorosabb összeköttetésben lévő életművek kórjaira nyujtnak alkalmat, leginkább e' korszak első éveiben.

Az *öregségben* a' nőknél szinte mint a' férfiaknál az életerő, 's így a' kültermészet romboló működései ellen irányzott viszhatás naponta fogyván, 's a' kórhajlam, főkép az életerő elgyengülésében gyökeredzett nyavalyákra mindinkább növekedvén, ezen életkort az illetők nagy gonddal kísérendik, 's az előregedett vagyontalan nők sorsáról az álladalom gondoskodandik.

Bár az emberi kor lehető legvégső határát egyedül férfiak szokták elérni; a' nők mindazáltal általában nagyobb öregségre jutnak a' férfiaknál. Még nagyobb — 's kevesebb testi kellemetlenségekkel és sokszorozott lelki kéjjel járó öregségre fognak pedig jutni, ha az anyatermészet intéseit józanul követik, és a' természet apostolainak tanácsát híven teljesítik. — Hogy a' természet e' magasztos ajándékára magukat érdemeseknek is mutassák, minden erejükből igyekezzenek: hogy az emberiség, honuk, férjük 's gyermekeik iránti kötelességeiknek mindenütt 's mindenkor lelkiismeretesen megfeleljenek.

Bátran nézhetnek illy erényes agg nők a' feljök lépdelő halálnak fagyos szemeibe; — de bátran is néznek: — mert a' természet mint gyöngéd édes anya gondoskodik illy érdemes lányairól, 's hogy nekik nagyobb félelmet 's szomorúságot ne okozzon, beljök ekkor az *életunalom* érzését önti; mellynek következtében az élettől menekülni kívánván, ha nem is örömmel, legalább egykedvűleg, közönyösen várják azon perczet, mellyben emberi életük megszűnvén, ismét a' természetnek — *szabadakarátuk befolyása nélküli* — rendelkezésére bizzák tetemüket; — hogy azon erő és anyag, melly bennük az embert képezé, 's némi befolyásával kormányoztatott a' szabadakarátnak, szabadakarátuk megszűnvén egyéni életükkel, a' természetnek más törvényei idéztetnek elő, mellyeknek örök működése eszközli, miszerint az örök természetben más alakban nyerjenek *örök életet*.

Theses delegendas

1. Non sicut dicitur, sed sicut dicitur dicitur in
collocat
2. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
3. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
4. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
5. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
6. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
7. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
8. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
9. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat
10. Non sicut, sed sicut dicitur dicitur
collocat

Theses defendendae.

1. Non aura seminali, sed semine ipso femina humana fructificatur.
  2. Non auditus, sed visus sensuum externorum principem constituit.
  3. Corporis animalis pars singula propriam vivit vitam; ab universali tamen dependentem.
  4. Non existit febris puerperalis.
  5. Contagium syphilitico-cancrosum non est distinctum a contagio bloenorrhico; ac proin bloenorrhaea et ulcus syphiliticum eiusdem contagii producta sunt.
  6. Ulcus syphiliticum non constituit morbum topicum.
  7. Fluxus cruentus tantum partem et symptoma menstruationis constituit.
  8. Rubeola nil aliud quam scarlatina modificata.
  9. Non aetas sola, sed iudicium quoque facit medicum.
  10. Mors absoluta in natura non existit.
-